

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:1592

av Annika Lillemets m.fl. (MP)

Ekocid

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekocid och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Mineralbrytning i känsliga naturområden, överfiske, skogsskövling, utvinning av skiffergas och olja ur tjärsand är exempel på extremt miljöskadliga verksamheter som utarmar och förstör ekosystem och livsmiljöer över hela jorden. Ofta är skadorna omöjliga att reparera. Denna omfattande rovdrift hotar ekosystemen och därmed även fred, försörjning och välfärd. Ändå investeras enorma summor i exempelvis utvinning av fossila bränslen och de exploaterande företagens vinster är också enorma. Miljöskadorna och kostnaderna däremot drabbar samhället och kommande generationer. Detta är förödande och helt ohållbart.

Behovet av internationellt bindande lag för att hålla stater ansvariga för grova miljöbrott har påtalats länge. Livsmiljöförstörelse, ekocid (eng. ecocide), definieras som ”omfattande skada på eller förstörelse av ekosystem eller livsmiljö inom ett avgränsat geografiskt område, antingen genom mänskligt handlande eller andra orsaker, i en sådan omfattning att invånarnas möjligheter till ett fredligt åtnjutande av området allvarligt inskränkts”. Ordet kommer av grekiska oikos, hem och det latinska caedere, att döda eller föröda. Frågan slog igenom på allvar vid FN-konferensen om miljö i Stockholm 1972. Dåvarande statsminister Olof Palme underströk i sitt välkomsttal vikten av att kriminalisera ekocid, mot bakgrund av USA:s användning av Agent Orange i Vietnamkriget i syfte att avlöva skog så att nordvietnamesiska trupper skulle få svårt att gömma sig. Ett första förslag på ekocidkonvention togs fram och presenterades för FN redan 1973.

Under 1990-talet utarbetades Romstadgan som reglerar verksamheten för Internationella brottmålsdomstolen i Haag. Romstadgan fastslår fyra internationella brott: folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och anfallskrig. I krigstid är ”omfattande, långvarig och allvarlig miljöförstöring” ett brott enligt artikel 8.2. Brott mot miljön i fredstid var inkluderat när Romstadgan togs fram men texten ströks strax innan dokumentet antogs. Det som med rätta räknas som ett brott under krigstid kan alltså vara lagligt under fredstid.

Det är angeläget att ekocid nu definieras som ett internationellt brott även i fredstid. Lika väl som juridiska personer idag kan åtalas för brott mot mänskliga rättigheter skulle beslutsfattare inom såväl politik som företag då kunna hållas personligen ansvariga för miljöeffekterna av sina beslut. Avgifter eller böter för att åtgärda miljöskador där så är möjligt, är i dagsläget oftast otillräckliga och ineffektiva för att hindra ödeläggelse. Företag kan också gå i konkurs och lämna notan för exempelvis läckande gruvdammar efter sig till samhället.

Med ekocidlagstiftning skulle företagsekonomiskt lönsam men miljöskadlig och samhällsekonomiskt olönsam verksamhet kunna leda till att ansvariga beslutsfattare dras inför rätta om de haft möjlighet att förutse risker för förstörelse av livsmiljöer. Den skulle ge dem incitament att avstå från sådana riskabla projekt och styra om till investeringar i hållbara verksamheter.

Särskilt stor betydelse skulle en internationell lag om ekocid få för fattiga länder med svag miljölagstiftning som drabbas hårdast av de ökande, gränslösa föroreningar som globaliseringen fört med sig och vars befolkningar ofta är de som minst bidragit till dem.

Sverige bör ta initiativ och driva på inom FN och EU för att uppdatera det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra ekocid genom att inkludera det i Romstadgan. För att frågan ska lyftas i FN krävs att en stat som undertecknat Romstadgan begär ett tillägg till denna. Det kan och bör Sverige göra. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

[Motionärernas namn]

Annika Lillemets (MP)

Valter Mutz (MP)

Pernilla Stålhammar (MP)